

LAD OS VÆRNE OM YTRINGSFRIHEDEN, FØR ORDET MISTER MENING

Der tales om ytringsfrihed i alle mulige sammenhænge. Så snart en ytring går nogen imod – måske i en debat – gøres til det til, at ytringsfriheden er overtrådt eller i fare. Det er misbrug af dette dyrebare begreb. Ytringsfrihed er ved at blive til et af de plusord, som ingen kan erklære sig uenig i. På linje med demokrati-begrebet. Når ingen ønsker at erklære sig som modstander af ytringsfrihed eller demokrati, er disse begreber på vej til at blive meningsløse og ligegyldige.

Det er ikke noget problem at erklære sig som frihedens abstrakte ven – der kan vi alle være med. Det er omkostningsfrit, og det lyder flot. Men ved nærmere eftertanke konstaterer vi også, at en sådan frihed i praksis kun forekommer i mere eller mindre ligegyldige og hurtigt glemte festtaler og andre falbelader. Som for eksempel på en Grundlovsdag. I den virkelige verden er friheden altid begrænset. Denne begrænsning og håndhævelsen af den er vel, hvad der karakteriserer et civiliseret samfund. Og denne kendsgerning gør vel i og for sig ikke friheden eller frihedsbegrebet mindre. Selvfølgelig skal vi fortsætte med at betragte friheden som et ubestridelige gode. Men 1970'ersangeren Janis Joplins fremragende ord om, at "freedom is just another word for nothing left to loose", trænger sig på. Total og absolut frihed eksisterer kun for den, der ikke har noget at tabe. For alle andre har den begrænsninger – og heldigvis for det. Ellers ville vi jo leve i en verden, hvor kun den stærkes ret og dermed jungleloven herskede. De fleste af os foretrækker nok at leve i en verden, hvor det praktiske livs frihed er begrænset af mange forskellige hensyn. For eksempel i forhold til vore medmennesker og medborgere, hvad enten de er danske af fødsel eller såkaldt ny-danskere. Mere om det senere.

I 1980'erne var jeg så heldig i fem omgange at få lov til at tilrettelægge efteruddannelseskurser for danske journalister. Med udgangspunkt i mit universitetsarbejde udformede jeg disse kurser som et indledende forberedelsesmodul i Århus, efterfulgt af en studierejse til et eller andet område i Sovjetunionen. Det har altid under disse rejser undret mig, hvor sjældent eller hvor lidt spørgsmål om ytringsfrihedens eklatante begrænsninger i netop Sovjetunionen interesserede kursisterne. Begrænsninger i ytringsfriheden kendte de såmænd udmærket fra deres journalistiske arbejde på redaktionen derhjemme – selv om der naturligvis var en verden til forskel mellem de begrænsninger, de kendte fra deres hverdag, og så den systembestemte og restriktive begrænsning, der karakteriserede det sovjetiske vrængbillede af ytringsfrihed. På samme måde kender alle mulige andre erhverv begrænsninger i medarbejdernes mulighed for eller rettere sagt lyst til at ytre sig. Magthavere i alle mulige sammenhænge gradbøjer dagligt ytringsfriheden for deres ansatte. Kloge magthavere undlader at gøre brug af den, fordi de indser, at retten til ytringsfrihed ikke er det samme som pligt til at gøre brug af den.

Under hele Muhammed-balladen gennem efterhånden to år og i debatten om, hvorvidt ytringsfriheden har eller bør have grænser, er der et aspekt, der konstant har været underbelyst eller slet ikke belyst. Et aspekt, der nøje hænger sammen med ytringsfrihedens historiske udvikling og baggrund. Selvfølgelig skal ytringsfriheden være ubøjelig, den skal være ubegrænset inden for lovens rammer, og den skal gælde for alle. Ingen tvivl om det. Grundloven rummer ikke noget "men", efter at ytringsfriheden er proklameret. Men da paragraffen blev indføjet sammen med de andre friheder ved Grundlovens fødsel i 1849, var det også en implicit forudsætning, at den skulle forstås som den svages beskyttelse mod magthaverne. For magthaverne eller de stærke i samfundet var ytringsfriheden naturligvis en selvfølge, som ingen grundlov behøvede at fastslå eller i det

hele taget ofre bogstaver på. Staten og dens tjenere – læs ministre og administration - behøvede og behøver ikke at få ytringsfriheden bøjet i neon.

Det behøver Danmarks største og angiveligt internationale dagblad, der så godt som hver dag fra morgenstunden af sætter den politiske dagsorden, heller ikke. Et dagblad, hvis tophistorie høres og ses i alle elektroniske medier dagen lang, og som langt hen ad vejen derfor bestemmer dagens politiske debat, behøver ikke på de redaktionelle skriveborde have skilte med ytringsfriheden i flammeskrift stående. Et sådant dagblad er en del af magten – den fjerde, som pressen selv gerne skilte med ved festlige lejligheder. Et sådant medie er pr. definition indehaver af ytringsfrihed og behøver derfor ikke hverken afprøve eller skilte med den. Ligesom det er meningsløst, når Statsministeren eller en hvilken som helst anden minister påberåber sig sin ret til ytringsfrihed. Den svage i samfundet, det være sig en fattig, en, der er kommet i klemme i systemet, en indvandrer, en offentlig ansat, en privat ansat – har derimod brug for ytringsfrihed i ordets bredeste betydning som værn mod netop magthaverne. Ytringsfrihed er de forfulgtes værn mod forfølgerne. Og staten skal være garanten for, at den respekteres. Men det betyder jo ikke, og jeg gentager det, at magthaverne ikke også har ytringsfrihed. For dem er den bare en selvfølge, som de ikke behøver hverken at skilte med eller afprøve i tide og utide. Lad os værne om ytringsfriheden, inden den havner på lossepladsen for meningsløshed.

Bragt i Jyllands-Posten 24.11.2008